

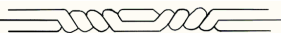

*Misiunea preotului și a monahului
în viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur*

Răzvan-Andrei GAE

Abstract: Among the most valuable works of Saint John Chrysostom are the treatise „On the Priesthood”, in which the author wishes to justify his escape before ordination. Saint John compares in his treaty the priestly life with the monastic one. Monks are those who live like angels, and the priests, who represents a heavenly reality, received a power that God hasn't entrusted to the angels. The priesthood is a gift of God to which man can respond only by offering his whole person, thus becoming „Theophilus”, God bearer. Although, at first sight, Saint John Chrysostom believes priesthood almost „more spiritual” than monastic life, however he has an enough important esteem for the ascetic lifestyle of the monks which attracted at first and which guided his whole priestly and episcopal life. In his sermons he recalls with pleasure the beautiful life of monks who have chosen to live in this world, lifestyle of the angels, „sublime philosophy”.

Keywords: God, Saint John Chrysostom, angel, life, treaty, priest/priesthood, monk/ monasticism.

1. Preliminarii

Sfântul Ioan Gură de Aur s-a născut în Antiohia, în perioada 344-354, fiind unul dintre marii Părinți ai primului mileniu creștin și ai Bisericii creștine dintotdeauna. Atlet al lui Hristos, preotul și arhiereul prin excelență al Răsăritului, Sfântul Ioan Hrisostom¹ continuă să ne interpeleze tainic și astăzi. Acesta s-a realizat pe sine complet în preoție. El a pus bazele teoretice ale concepției sale despre sensul misiunii în tratatul „*Despre preoție*”, acesta din urmă reprezentând o copleșitoare revărsare de viață și avânt dumnezeiesc. Opera Sfântului Ioan Gură de Aur este vastă, primele sale scrieri fiind lucrări de apărare a vieții monahale, îndreptate împotriva celor care criticau această formă de viețuire.

2. Vocația și calitățile preotului

Preoția este o chemare de sus, dumnezeiască și nimeni n-o poate realiza fără această condiție fundamentală². Autorul nostru a avut această chemare și a cerut tuturor candidaților la preoție să se cerceteze serios în această privință, sfătuindu-i să nu se hirotonească fără vocație. Vocația este identificată și promovată stând în preajma sau în tovărășia unui om înduhovnicit, a cărui viață îmbunătățită să lumineze și să încălzească inimile făcându-le să tresalte spre Dumnezeu³. *Frumusețea inimii*, iată ce trebuie să descopere, în prealabil, episcopii la candidații care li se prezintă pentru hirotonie.

¹ Începând cu secolul al VI-lea marelui orator antiohian i s-a adăugat supranumele de Gură de Aur, sau, mai aproape de originalul grecesc, Hrisostom. Vezi J. Tixeront, *Precis de Patrologie*, ed. IX, Paris, 1927, p. 265.

² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia 5, 1 la Timotei*, P.G. 62, 525.

³ Palladiu, *Dialog istoric cu Teodor, diacon al Bisericii Romane, despre viața și petrecerea Fericitului Ioan Gură de Aur, episcop al Constantinopolului*, 5, *Patrologia Graeca* (în continuare: PG) 47, 18.

Frumusețea sufletului dă un farmec și o pudoare sfântă preotului sau candidatului la preoție. Un asemenea suflet este căutat ca un mărgăritar de mare preț.

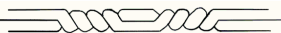
Preoția e o vrednicie fără pereche, ce nu poate fi egalată pe pământ. E o slujire îngerească în care însuși Domnul se oferă ca jertfă pentru mântuirea oamenilor. Preotul e mai mare decât stăpânitorii pământului, prin puterea pe care o are de a lega și dezlega păcatele oamenilor. Preotul trebuie să aibă o cultură largă, să fie vorbitor și cu viață personală ireproșabilă. Se cuvine ca el să fie bun, blând, răbdător, cuviincios și împodobit cu cununa sfințeniei.

3. Misiunea preotului

Misiunea preotului este pregătirea drumului mântuirii pentru credincioșii săi și pentru sine prin lucrarea fără răgaz a pastorației. *Pastorația* este, după Sfântul Ioan Gură de Aur, expresia practică a sufletului preotului pentru sufletele credincioșilor. Prin *rugăciune*, prin *Sfintele Taine*, dar mai ales prin această *dragoste*, preotul sfințește viața și sufletele credincioșilor. Factorii pastorației hrisostomice sunt: dragostea, curăția, munca, entuziasmul și jertfa. Munca entuziastă în atmosferă de sfințenie și dragoste, iată legea vieții preotești! Din această muncă trebuie să se desprindă aureola de părinte sufletesc a preotului. El e părinte pentru toți: și pentru cei buni și pentru cei răi. El este *educatorul* prin excelență al sufletelor. Adevăratul preot va lupta împotriva răului din sine și apoi a răului din alții.

Vorbind despre „*Preoție*”, Sfântul Ioan Gură de Aur ne spune că această slujire este *sublimă*, și „*este cel mai mare semn al dragostei de Hristos. Ea se săvârșește pe pământ, da are rânduiala cetelor cerești și este o slujbă mai mare decât slujba îngerilor*”⁴. Atât de mare este

⁴ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre Preoție*, II, 1; III, 1, 4; traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, București, EIBMBOR, 1998, pp.

Taina Preoției, încât, fără această slujire pe care omul o primește de la Dumnezeu, ar fi cu neputință dobândirea cununilor celor cerești de către credincioși.

Sfântul Ioan arată fără echivoc că preoții sunt cei care fac începutul mântuirii oamenilor, de aceea li se cuvine aleasă cinstire:

„preoții sunt aceia cărora li s-a încredințat zămislirea noastră cea duhovnicească; ei sunt aceia cărora li s-a dat să ne nască prin botez. Prin preoți ne îmbrăcăm în Hristos (Gal 3, 27); prin preoți suntem îngropați împreună cu Fiul lui Dumnezeu (Rom 6, 4; Col 2, 12); prin preoți ajungem mădularele fericitului cap al lui Hristos...preoții ne sunt pricinuitoarii nașterii noastre din Dumnezeu, ai celei fericite nașteri din nou, ai libertății celei adevărate și a înșrierii după har”⁵.

Cât privește duhovnicia, citind lucrarea Sfântului Ioan, se poate constata că aceasta este minunată și covârșitoare, dar în același timp încărcată de responsabilitate, ceea ce ne face să înțelegem că „din darul nemărginit decurge răspunderea nemărginită”⁶.

În viziunea Sfântului Ioan Gură de Aur, *predica* este fundamentală pentru activitatea pastorală. Pentru a exprima acest adevăr, autorul se folosește de o semnificativă comparație, în care preotul, tămăduitor al sufletelor credincioșilor săi, este asemănat cu medicul. Acestea din urmă, pentru a-și împlini lucrarea, are la îndemână felurite „medicamente, fel de fel de instrumente medicale și mâncări potrivite pentru bolnavi”. Preotul în schimb, tămăduitorul cel sufltesc, în afară de exemplul sau de pilda prin faptă, nu are decât „un singur mijloc, o singură cale de vindecare: învățătura cu cuvântul, predica. Aceasta este instrumentul, aceasta este hrana, aceasta este cel mai bun aer; aceasta ține loc de bisturiu. Dacă preotul trebuie să

44, 61, 63.

⁵ *Ibidem*, III, 6, p. 66.

⁶ Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sublimitatea Preoției și îndatoririle preotului*, în „Mitropolia Olteniei”, IX, nr. 5-6, 1957, p. 299.

ardă sau să taie, trebuie neapărat să se folosească de predică. Dacă predica nu-i în stare să facă asta, zadarnice sunt toate celelalte”. Și continuă: „Prin predică ridicăm sufletul deznădăjduit; prin predică smerim sufletul îngâmfat, prin predică tăiem ce-i de prisos; prin predică împlinim cele de lipsă; prin predică lucrăm pe toate celelalte câte ne ajută la însănătoșirea sufletului”⁷.

Preotul nu trebuie să se lipsească de puterea cuvântului pentru că atunci „sufletele credincioșilor săi... nu vor avea o soartă mai bună decât corăbiile veșnic amenințate de furtună. De aceea preotul trebuie să facă totul ca să dobândească această putere, puterea de a predica”⁸. Predica preotului trebuie să fie alcătuită spre folosul credincioșilor. Să propovăduiască învățătura lui Dumnezeu cu timp și fără timp, neașteptând nimic în schimb, nici plată, nici laudă de la oameni: „Dumnezeu să-i fie singurul îndreptar și singura călăuză pentru alcătuirea desăvârșită a predicilor lui, nu aplauzele, nici laudele... Îi este lui destulă mângâiere pentru ostenețile lui, mai mare decât toate, gândul că și-a alcătuit și și-a întocmit predicile spre plăcerea lui Dumnezeu”⁹.

Dacă va predica cu smerenie, dar în același timp cu putere, acoperindu-și învățătura cu viața curată, dacă se va ruga cu simțire și va sta mereu apropiat de suflete, preotul va merge astfel, pe calea cea bună și va reuși să ducă spre Dumnezeu toate sufletele care îl vor asculta, vor crede în cuvântul său și-l vor urma.

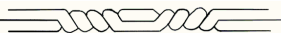
4. Monahismul Sirian și Hrisostom

Prin existența monahismului, creștinismul își arată superioritatea față de orice credință religioasă, deoarece el nu reprezintă o grupare

⁷ *Tratatul despre Preoție*, IV, 3, p. 106.

⁸ *Ibidem*, IV, 5, pp. 112-113.

⁹ *Ibidem.*, V, 5, pp. 129-130.

ruptă, care se dezvoltă independent fără comuniunea cu întregul, ci o alegere a slujirii lui Dumnezeu care izvorăște dintr-o chemare lăuntrică și se dezvoltă în sânul Bisericii. Monahismul constituie forma autentică a vieții ecleziastice. De aceea, acesta nu a apărut pur și simplu în sânul Bisericii. Monahismul este și formează Biserica¹⁰.

Monahismul a fost prima școală duhovnicească în care și-a făcut ucenicia și despre care a scris Sfântul Ioan Hrisostom. Și cu toate că a trăit numai puțină vreme departe de lume – numai șase ani –, el nu a încetat niciodată să admire monahismul și să aplice el însuși esența acestuia, asceza. Viața monahilor și a anahoreților în particular, pe care el o caracterizează ca fiind „*fără pereche, lipsită de griji, iubitoare de înțelepciune și îngerească*”¹¹, are baze teologice. Monahul se eliberează de legăturile sale – interioare și exterioare –, trăiește prin închinarea adusă lui Dumnezeu, dialoghează cu Dumnezeu, devenind astfel exponentul ethosului și gândirii Apostolilor și Prorocilor: „*monahii s-au slobozit de toate legăturile lor*”¹²; „*monahii vor „să viețuiască împreună cu închinarea lui Dumnezeu*”¹³. Îl vede pe monah „*împreună-vorbind cu Dumnezeu și desfătându-se de bunătățile cerești, iar cel ce viețuiește ca monah își izvodește voia după purtările (ἤθη) Apostolilor și Prorocilor*”¹⁴.

Trebuie să subliniem faptul că informațiile pe care ni le dă Sfântul Ioan despre monahi și asceți constituie prima sursă importantă despre monahismul siriac, pe care o avem de la cineva cunoscut cu numele.

În Siria a înflorit un creștinism de tip eshatologic, ardent. Creștinii sirieni au un mod de manifestare a credinței lor mai aprins

¹⁰ Stelianos G. Papadopoulos, *Monahismul – Munte greu de urcat*, traducere de Pr. Cornel Toma, București, Edit. Sofia, 2004, p. 50.

¹¹ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, PG 58, 643 și *Către cei care atacă viața monahală*, PG 47, 387.

¹² Idem, *Omilii la I Timotei*, PG 62, 578.

¹³ Idem, *Către cei care atacă viața monahală*, PG 47, 387.

¹⁴ Idem, *Comparație între împărat și monah*, PG 47, 389.

decât creștinii din apusul Europei. În Siria au apărut, de pildă, cei dintâi stâlpnici, monahi care petreceau tot restul vieții lor în vârful unor coloane. Pentru aceștia exista în lume un singur lucru, esențial: căutarea prin rugăciune a lui Dumnezeu, contemplarea frumuseților dumnezeiești în fața cărora toate frumusețile omenești dispar ca un fum.

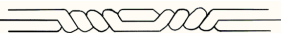
Vorbind despre acest tip de ascetism radical, se poate remarca pe bună dreptate că:

„cel care a ales calea viețuirii ascetice este un creștin atipic, neînțeles de coreligionari, privit pieziș și cu scepticism și, în cel mai fericit caz, cu îngăduință și oarecare compătimire. Din perspectiva lui însă, ascetul este cel care vede lumea corect, îi este milă pentru incurabila ei ablepsie spirituală și încearcă să facă ceva util pentru sufletul său și pentru cel al semenilor săi”¹⁵.

5. Termenul „mănăstiri” în viziunea hrisostomică

Prin termenul „mănăstiri”, Hrisostom descrie fenomenul mai larg al multor creștini care trăiau ascetic, în general în Siria, și în particular în zona Antiohiei. Unii dintre aceștia, sub continua îndrumare a unui „proiestos” (adică egumen), trăiau în mici chilii care se aflau toate la distanță mică unele de altele sau în jurul chiliei proiestosului. Este vorba de chinoviile cu o formă mai ușoară de nevoință. Alții, cei numiți *remioth* sau *removith*, după cum îi numește Ieronim, se nevoiau câte doi sau trei sub călăuzirea unui „gheronda/staref”, a unui bătrân duhovnicesc. Aceștia trăiau în colibe simple și austeritatea lor era mai mare. Existau însă și anahoreți singuratici, care se nevoiau cu totul singuri în peșteri și colibe, hrănindu-se în principal cu ierburi și rădăcini de plante, îmbrăcați în sac, iar unii,

¹⁵ Pr. Eugen Drăgoi, Introducere și note la: Hippolyte Delehaye, *Sfinții stâlpnici*, traducere de Sofia Dima, Galați, Edit. Partener, 2005, p. 5.

pentru a se nevoi și mai mult, evitau orice tip de locuință¹⁶ și umblau din loc în loc. Din acest motiv îi numeau „păscători” (βοσκούς)¹⁷. Anahoreții se odihneau pe pământ puține ore pe noapte, mulți fără să se întindă, ci sprijinindu-se de vreun zid sau piatră. Erau de obicei desculți, deosebit de slabi la trup și înfruntau cu răbdare frigul, căldura, ploaia și toate stihiiile naturii.

Hrisostom însuși a trăit patru ani ca removith și doi ca anahoret. Totodată a cunoscut foarte bine și viața generală de mănăstire (prin acest cuvânt înțelege adeseori pur și simplu chilia monahului sau a ascetului)¹⁸.

Mănăstirile sunt locuri în care grijile trupului sunt uitate, iar libertatea față de orice constrângere este manifestarea trăirii creștine. Superioritatea monahismului este văzută și în faptul că nu are grijile cotidiene pentru partea materială. Dacă în lumea cetății, grijile permanente pentru lucruri pământești sunt o preocupare cotidiană, în lumea monastică nimic nu mai tulbură drumul monahului spre cer¹⁹.

Mănăstirile sunt privite ca cetăți ale desăvârșirii. Ele, având pe Dumnezeu legiuitor, iar scopul fiindu-le desăvârșirea, contrastează cu starea cetății lumești în care neregulile și nedreptățile sunt prezente²⁰.

6. Misiunea monahului și viețuirea comunitară

În concepția Sfântului Ioan Gură de Aur, monahii trebuie văzuți ca niște călăuze de care ne putem folosi în această viață pentru o cât mai bună viețuire creștină în mijlocul orașului:

¹⁶ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Matei*, PG 58, 653.

¹⁷ Termenul apare și în Patericul egiptean, desemnându-i pe cei care se hrăneau numai cu rădăcinile și plantele găsite în pustie.

¹⁸ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei care atacă viața monahală*, PG 47, 575.

¹⁹ Idem, *Omilii la I Timotei* 14, 5 – PG 62, 577.

²⁰ Idem, *Către cei care atacă viața monahală* 1, 7 – PG 47, 328.

„Călugărul este lumina noastră. Dumnezeu ni-l dă ca un far protector care este așezat peste un râu inundat, ieșit din maluri. Noi călătorim în marea periculoasă a lumii; cursele sunt nenumărate, țărnițele rele, noaptea de nepătruns. Vederea cerului ne scapă, marile învățăături ne rămân ascunse, adevărurile mântuirii ne apar într-o brumă de nepătruns. Fără o revelație vie noi ne-am rătăci. Această revelație vie, această personificare luminoasă a lucrurilor cerești, este călugărul. (...) Furtunile vieții, dezastrul de pe întinsul mării, care ne amenință, au distrus deja chipul nostru. Păcatele noastre ne împovărează, stricăciunile lumii au denaturat virtutea noastră cea dintâi, necazurile ne constrâng și ne atrag spre adâncul deznădejdiei. Ne trebuie un ghid, ne trebuie un azil: iată chilia, iată călugărul. Portul este liniștit; în port șezând, cu liniștea se atrage pe toți, în afară de aceia care ei înșiși se dedau la naufragiu. Aceia numai fac excepție de la aceasta”²¹.

Monahii sunt comparați cu îngerii, fiind o prefigurare a „veacului viitor”. Sfântul Ioan Gură de Aur vede în monahism lupta permanentă cu pornirile trupului pentru obținerea desăvârșirii²². Comunitatea umană trebuie să învețe *cumpătarea* și *înfrânarea* de la monahi. Prin viețuirea lor în liniște reușesc să îmbine rugăciunea, munca și somnul într-un chip armonios²³.

Dovada cea mai bună a faptului că ei nu sunt ruși de comunitate, ci fac parte din ea, este rugăciunea pe care o adresează lui Dumnezeu pentru întreaga lume: „...ei (călugării) se roagă pentru lumea întreagă”²⁴. Pe lângă rugăciune și cântări închinare lui Dumnezeu, monahii se preocupă și de citirea cărților sfinte. Fapt văzut de Sfântul Ioan Gură de Aur ca un dialog al celui ce citește cu cel ce a așternut cuvintele citite, oferind răspunsuri și ajutând astfel la formarea lui duhovnicească. Prin citirea cărților sfinte „...monahul vorbește cu

²¹ Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur, Jean DOUBLET (ed.), traducere de Gheorghe Băbuț, Oradea, Edit. Pelerinul Român, 2002, p. 236.

²² Sfântul Ioan Gură de Aur, *Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada* 8 – PG 52, 607.

²³ Idem, *Omilii la I Timotei* 14, 4 – PG 62, 576.

²⁴ Idem, *Omilii la Ioan* 78, 4 – PG 59, 426.

*profeții, își împodobește sufletul cu înțelepciunea lui Pavel [...] Și se știe că sufletul ni se formează după sufletul celor cu care stăm neconținut de vorbă. Prin urmare, monahul își formează sufletul după sufletul apostolilor și al profeților*²⁵.

Monahii sunt văzuți drept cei care aduc sfințenia nu numai în suflete, ci și asupra naturii: „*monahii pe care apostolii i-au sădit pretutindeni și care curățesc nu numai ținuturile locuite, ci și cele nelocuite*”²⁶. În afară de votul fecioriei, specific monahismului, celelalte fapte săvârșite de ei trebuie făcute și de cei ce locuiesc în orașe: „*Te înșeli amarnic și greșești dacă socotești că laicului i se cere îndeplinirea unor porunci, iar monahului, a altora. Deosebirea dintre un laic și un monah stă numai în aceea că unul este căsătorit, și celălalt e necăsătorit. Pentru toate celelalte porunci, vor da socoteală la fel amândoi*”²⁷. Monahul și cel care trăiește în cetate fac parte din Biserică, iar cu toate că luptă de pe două poziții diferite, au de înfruntat aceleași păcate.

Cei care viețuiesc în agitația orașului, prinși în vârtoarea vieții cotidiene, trebuie să imite pe monahi dacă vor să-și găsească liniștea sufletească:

„Poți trăi și în oraș și să duci viața pe care o duc monahii în pustie, să pui în practică filozofia lor; poți avea și soție, poți locui în casă și în lume și să te rogi, să povestești, să fii cu inima zdrobită. Cei de la început, care au fost învățați de apostoli învățătura creștină, locuiau în orașe, dar aveau aceeași evlavie ca și cei care locuiesc pustia; alții au avut ateliere, ca Priscila și Acvila; toți profeții au avut femei și case, ca Isaia, ca Iezechel, ca Moise; și aceasta cu nimic nu le-a vătămat virtutea. Să-i imităm și noi pe aceștia, să mulțumim neconținut lui Dumnezeu”²⁸.

²⁵ Idem, *Comparație între împărat și monah 2* – PG 47, 389.

²⁶ Idem, *Omilii la Matei 33, 4* – PG 57, 381.

²⁷ Idem, *Către cei care atacă viața monahală 3, 14* – PG 47, 372.

²⁸ Idem, *Omilii la Matei 55, 6* – PG 58, 548.

Creștinii ce viețuiesc în orașe sunt îndemnați să meargă la monahi pentru a primi sfaturi în ceea ce privește viața creștină, dar și pentru rugăciunile lor stăruitoare: „*Du-te, dar, cât mai des la ei, (la monahi), pentru ca, prin rugăciunile și sfaturile lor, să-ți cureți petele sufletului*”²⁹. Exemplul oferit de organizarea monahală este demn de urmat pentru cei care locuiesc în cetate. Sfântul Ioan Gură de Aur compară magistral viața mănăstirească cu cea dintr-o casă obișnuită, subliniind frumusețea și organizarea celei mănăstirești³⁰. Creștinii care locuiesc în cetate pot vizita mănăstirile pentru a avea o mărturie a faptului că roadele credinței se pot dobândi încă din această viață³¹. Chilia monahului este văzută ca fiind „*raiul pământesc al omului în starea sa de nevinovăție*”³².

Concluzii

Așa cum ne învață Sfântul Ioan Hrisostom, lucrarea preotului este sublimă și complexă în același timp. Preoția creștină este taina care leagă cerul cu pământul, cele ce sunt, cele trecătoare de cele nepieritoare și veșnice; este înălțimea desăvârșită a frumuseților pe care omul le poate cuceri încă din această viață.

Călugării sunt cei care trăiesc precum îngerii, iar preoții, care reprezintă o realitate cerească, au primit o putere pe care Dumnezeu nu a încredințat-o îngerilor. Preoția este o dovadă de iubire și un har al Duhului Sfânt. Preoția este un har al lui Dumnezeu la care omul nu poate răspunde decât prin oferirea întregii sale persoane, devenind astfel „*teofor*”, purtător de Dumnezeu.

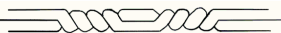
Chiar dacă la prima vedere, Sfântul Ioan Gură de Aur consideră

²⁹ *Ibidem*, 72, 4 – PG 58, 672.

³⁰ *Idem*, *Omilii la I Timotei* 14, 4 – PG 62, 575.

³¹ *Idem*, *Către cei care atacă viața monahală* 3, 18 – PG 47, 381.

³² *Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur...*, p. 231.

preoția aproape „*mai spirituală*” decât viața monahală, totuși el are o stimă destul de importantă pentru stilul de viață ascetic al monahilor, care l-a atras la început și care a orientat întreaga sa viață preoțească și episcopală. În predicile sale reamintește cu plăcere viața frumoasă a monahilor care au ales să trăiască în această lume stilul de viață al îngerilor, „*filosofia cea adevărată*”³³. Călugării sunt niște faruri care, din pustiul vieții lor solitare, luminează și orientează pașii creștinilor spre unirea cu Dumnezeu.

Unitatea este principiul atins în întreaga operă a Sfântului Ioan Gură de Aur, care crede că, indiferent de contextele sociale în care diferitele comunități își duc existența, Biserica reprezintă constanta ce îi adună pe toți și îndreaptă întreaga istorie spre comuniunea finală a tuturor cu Dumnezeu.

Bibliografie

1. Biblia sau Sfânta Scriptură, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1998.
2. *** Bogățiile oratorice ale Sfântului Ioan Gură de Aur, Jean DOUBLET (ed.), traducere de Gheorghe Băbuț, Oradea, Edit. Pelerinul Român, 2002.
3. Drăgoi, Eugen, Introducere și note la: Hippolyte Delehay, *Sfinții stâlpnici*, trad. Sofia Dima, Galați, Editura Partener, 2005.
4. Palladiu, *Dialog istoric cu Teodor, diacon al Bisericii Romane, despre viața și petrecerea Fericitului Ioan Gură de Aur, episcop al Constantinopolului*, P.G. 47.
5. Papadopoulos, Stelianos G., *Monahismul – Munte greu de urcat*, trad. Pr. Cornel Toma, București, Edit. Sofia, 2004.

³³ Prin „filosofie” sau „filosofia cea adevărată”, Sf. Ioan Gură de Aur înțelege religia creștină, învățătura și concepția creștină despre lume și viață, singura care poate purta pe drept și cu adevărat numele de filosofie, după cum se exprima el. Adevărații filosofi, după Sf. Ioan Gură de Aur, au fost următorii învățăturii lui Hristos.

6. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Tratatul despre Preoție*, traducere, introducere și note de Pr. Dumitru Fecioru, București, EIBMBOR, 1998.
7. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Către cei care atacă viața monahală*, PG 47.
8. Idem, *Comparație între împărat și monah*, PG 47.
9. Idem, *Scrisori din exil, 17 scrisori către Olimpiada*, PG 52.
10. Idem, *Omilii la Matei*, PG 57.
11. Idem, *Omilii la Matei*, PG 58.
12. Idem, *Omilii la Ioan*, PG 59.
13. Idem, *Omilii la I Timotei*, PG 62.
14. Stăniloae, Dumitru, *Sublimitatea Preoției și îndatoririle preotului*, în „Mitropolia Olteniei”, IX, nr. 5-6, 1957.
15. Tixeront, J., *Precis de Patrologie*, ed. IX, Paris, 1927.